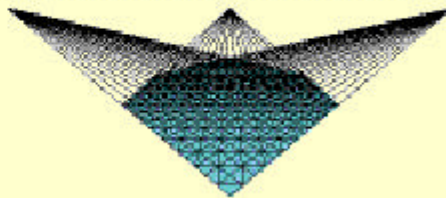

Nummer 23, september 2004

Bijzonder: Het wachthuys de Dysoucke
 Den elektrieken draad
 Landelijke Archievendag
 Transporten van onroerende goederen
 Geboeid door het Zeeuwse slavernijverleden
 Wonen in een monumentenpand in Veere
 Open Monumentendag 2004
 Adres en openingstijden

Zacharias Blijhooft
 (ca. 1631-1681),
 Wachthuys de Dysoucke, 1674.
 Tekening, grafiet, pen in bruin,
 grijs gewassen, 16x21 cm.
 ZA, Zel.III. II 145

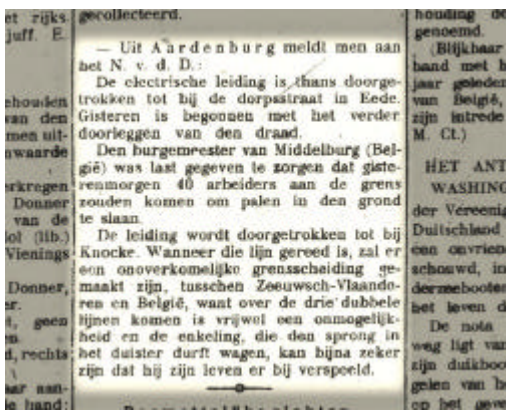
BIJZONDER:

Het wachthuys de Dysoucke van Zacharias Blijhooft

Vanaf 1672 voerden de Nederlanden oorlog tegen Frankrijk. Tot de oorlogshandelingen behoorde ook het aanvallen van elkaars handelsbetrekkingen en havens. Daartoe rustte stadhouder Willem III in 1674 een vloot uit die de Fransen zowel in hun thuisland als overzee zou aanvallen. Admiraal Tromp zou 'de france kusten bespringen' en admiraal De Ruijter het Franse eiland Martinique in de Caraïben.

De schepen verzamelden zich begin mei 1674 op de Westerschelde bij Vlissingen. Het nieuws deed snel de ronde en trok vele nieuwsgierigen. Daaronder bevond zich ook de Middelburgse kunstenaar Zacharias Blijhooft (ca.1630-ca.1681). Gezeten op een duintop bij Dishoek maakte hij van de gebeurtenis de bijgaande tekening. Op de voorgrond ligt het met kanonnen uitgeruste wachthuis *de Dysoucke* met links een seinpaal. Op zee ligt een deel van de oorlogsvloot, te wachten op vertrek.

Blijhooft deed achterop de tekening verslag van wat hij zag en hoorde. "Van de hoecke [Westkapelle] tot voor de leug[en]jaer [paalhoofd] te Vlissingen, lag onze vloot gestreckt als van de kloeckste schepen van 50, 60, 70 a 80 stuck gescut [geschut] [...] liggende gereet om de france kusten te bespringen te water en te lande te besetten." Blijhooft schrijft verder dat hij de tekening maakte enkele dagen voordat de vloot zou uitvaren – op 18 mei onder het opperbevel van De Ruijter. "Daernaer [Toen] is de vloot met wel over de [h]ondert zeilen zeilgegaen, alle schepen tot den oorlooge, waarmede sij de france seer hebben benoudt en verscheiden plaetsen onder konterbusie [bezet] gehouden." Nadat de vloot zich in het Kanaal had gesplitst, viel Tromp inderdaad met zijn schepen de Franse westkust aan. De Ruijter was met een eskader naar Martinique afgereisd. Zijn onderneming werd geen succes, het nieuws van zijn komst was al bekend en de soldaten op zijn schepen werden 'met open armen' ontvangen. De gevolgen waren rampzalig en met een verlies van circa vijfhonderd dode en gewonde soldaten keerde De Ruijter huiswaarts.

Het geëlektrificeerde hek (rechts) haalde ook de Middelburgsche Courant (boven).

Den elektrijken draad

Tijdens de Eerste Wereldoorlog bouwden Duitse bezetters een geëlektrificeerd hek in de Nederlands-Belgische grensstreek. Een aantal Belgische gezinnen kwam daardoor terecht in een soort niemandsland. Hun leven werd beheerst door het hek met 'den elektrijken draad'. De Middelburgse student Rieks Soepenbergh maakte er de documentaire *Klein België* over, waarmee hij onlangs is afgestudeerd aan NARAFI, filmacademie in Brussel.

Grenzen interesseren Soepenbergh (21). "Ik ben in de drie jaar studie in Brussel zo vaak de grens gepasseerd, dat ik me ben gaan interesseren voor deze streep. Wat is dat: een grens. Als bewoner van Brussel of van de randstad is de grens iets heel anders dan voor bewoners van de grensstreek. In het dagelijkse leven zijn ze zich veel minder bewust van die grens. Ze werken en halen goederen waar het voor hen het beste uitkomt. Maar er was een tijd dat de grens hermetisch gesloten was... In de Eerste Wereldoorlog hebben de Duitse bezetters van België een hek met elektrisch draad gespannen langs de Belgisch-Nederlandse grens. Met deze hoogvoltage grensversperring wilden de Duitsers voorkomen dat Belgen zouden vluchten. Daarnaast moest het hek de smokkel zoveel mogelijk tegenhouden."

Soepenbergh stuitte bij de reconstructie van 'de draad' op een geïsoleerd gebied. "De draad volgde niet overal de grens. Het was veel efficiënter om rechttoe rechtaan te werken. Soms door schuren en zelfs een klooster heen. Hier en daar raakte een enkele boerderij 'buiten de draad'. Maar bij het plaatsje Sint Laureins was de situatie nog ingewikkelder. In een driehoek tussen Moershoofde en Vuilpan, aan het Leopold-kanaal, kwam een gebied terecht tussen de draad en het kanaal. De gezinnen hier konden niet over de draad, maar ook niet over het kanaal, want dat werd streng bewaakt."

Geïntrigeerd speurde Soepenbergh naar de invloed van 'de draad' op de levens van deze gezinnen. "Hoe zag hun leven eruit, gingen kinderen naar school, was het mogelijk naar de kerk te gaan? Ik kwam erachter dat ze uiteindelijk een oplossing vonden voor het probleem; met toestemming van de Duitse bezetters, maar voor eigen kosten, hebben zij zelf de draad verplaatst. Zo kwamen zij terecht tussen het hek en de grens, in een soort van vrijstaat die al gauw de naam Klein België kreeg."

Soepenbergh verrichtte voor de documentaire veel research. Hij sprak met historici en amateur-historici, deed onderzoek in beeld- en geluidsarchieven, bibliotheken en onder meer het Zeeuws Archief. Veel indruk maakten de verhalen van de laatste ooggetuigen op hem. "Een inwoner van Sint Kruis vertelde dat hij, toen het hek werd gebouwd, de eerste auto in zijn leven zag.

Het was een auto met vluchtende Belgische militairen. Over het hek werd verteld dat je het niet mocht aanraken, dat je dan doodging. Maar het zag er uit als een normaal hek. Het kreeg daardoor iets mysterieus. Dat hek, zei hij, had aantrekkingskracht, je werd er naartoe gezogen."

De documentaire *Klein België* van Rieks Soepenbergh is te zien tijdens de Landelijke Archiefendag op zaterdag 30 oktober in het auditorium van het Zeeuws Archief.

Landelijke Archievendag

Voor het eerst wordt dit jaar onder het motto 'Archiefschatten' een Landelijke Archievendag gehouden. Op zaterdag 30 oktober 2004 nodigen archieven in heel Nederland het publiek uit om een kijkje te komen nemen. Ook het Zeeuws Archief doet mee. Op het programma staan rondleidingen door de depots, waar de 'top tien van Zeeuwse archiefschatten' tentoongesteld wordt. In het restauratie-atelier worden doorlopend demonstraties van restauratie- en conserveringstechnieken gegeven. De documentaire Klein België is te zien in het auditorium en er is spreekuur door deskundigen op het gebied van de Zeeuwse geschiedenis en genealogie. In de expositiekelders is de tentoonstelling *Geboeid door het Zeeuwse Slavernijverleden te zien*.

De Landelijke Archievendag is het begin van de Week van de Geschiedenis. Van 30 oktober tot en met 7 november wordt geschiedenis onder het motto 'Typisch Nederland' landelijk onder de aandacht gebracht.

U bent zaterdag 30 oktober van harte welkom in het Zeeuws Archief.

Kent u belangstellenden die ook wel eens een kijkje zouden willen nemen, breng hen dan mee. De studiezaal is deze dag gewoon geopend, dus als uw nieuwsgierigheid is gewekt, kunt u meteen op onderzoek gaan!

Meer informatie over de Landelijke Archievendag en de Week van de Geschiedenis is te vinden op:

www.archievendag.nl en www.anno.nl

Transporten van onroerende goederen tussen 1757 en 1805

Pieter Taselaar kocht op 18 januari 1782 een huis met erf in Wissenkerke op Noord-Beveland van Marinus Verhoeff. Taselaar betaalde hiervoor 38 ponden Vlaams. Een pond was zes gulden of €2,72. Omgerekend naar onze tijd zou Pieter dus €1.594 betaald hebben. Een schijntje in onze ogen, maar dat waren andere tijden... De gegevens over de koop van Pieter Taselaar en die van vele anderen zijn vanaf nu te vinden in de genealogische databank *Zeeuws Archief ISIS*. De gegevens komen uit het archief van de Rekenkamer Zeeland, uit de kohieren van de 40ste, 50ste en 80ste penning. Deze gewestelijke belasting werd geheven over de opbrengst van de verkoop van in Zeeland gelegen onroerende goederen. De administratie van deze heffing betreft de ressorten of ambtsgebieden Walcheren en Noord-Beveland (1757-1805) en Tholen (1772-1805). In *Zeeuws Archief ISIS* zijn de namen van kopers en verkopers, de koopsom en het onroerend goed zelf opgenomen. In de Middelburgse, Veerse en Vlissingse kohieren worden ook de straatnamen vermeld. Met gegevens uit Zeeuws Archief ISIS kunt u verder onderzoek doen naar de transportakte die misschien bewaard is gebleven in de registers van transporten en plechten in de Rechterlijke Archieven Zeeuwse Eilanden (RAZE).

Geboeid door het

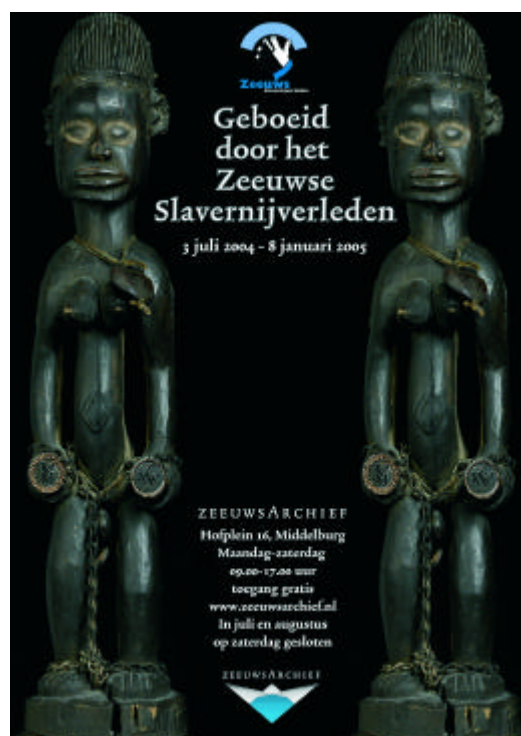
Zeeuwse slavernijverleden

De expositie '*Geboeid door het Zeeuwse Slavernijverleden*' heeft een maand na de opening op 2 juli maar liefst 1135 bezoekers getrokken.

Centraal in de expositie staat de Middelburgsche Commerciale Compagnie (MCC), een particuliere handelsmaatschappij en rederij die zich vooral met de slavenhandel bezighield, en waarvan het Zeeuws Archief de archieven beheert.

De tentoonstelling is nog tot en met 8 januari 2005 te bezichtigen. De toegang is gratis.

Voor jongeren en scholen heeft het Zeeuws Archief een gelijknamige speurtocht ontwikkeld. Deze voert langs plaatsen in Middelburg die herinneren aan het Zeeuwse slavernijverleden. Prijs speurtocht: €2,50.

Wonen in een monumentenpand in Veere

Het Zeeuws Archief en de Zeeuwse Volksuniversiteit (ZVU) geven samen met SCEZ en Stichting Veere vanaf 1 november 2004 de cursus *Wonen in een monumentenpand in een monumentenstad (Veere)*. Al eerder waren Middelburg, Zierikzee en Vlissingen het onderwerp van de cursus.

Na een inleiding over de geschiedenis van Veere als monumentenstad, volgt een aantal praktijkgerichte bijeenkomsten. U leert hoe u informatie over Veerse panden kunt vinden in de archieven en aan de hand van oude bouwsporen. Nog meer bouwhistorische uitleg ontvangt u tijdens een stadswandeling. De cursus is een 'must' voor bewoners van oude panden in Veere, maar ook zeer geschikt voor geïnteresseerden in de Veerse historie.

Attentie De cursus start op maandag 1 november en vindt plaats op maandagavonden, één donderdagavond en één zaterdagmorgen in het Zeeuws Archief en in het stadhuis in Veere. Het cursusgeld bedraagt €95 voor leden van de ZVU, het KZGW, Heemkundige Kringen en de Stichting Veere en €105 voor niet-leden. U kunt zich opgeven bij de ZVU, telefoon (0118) 634800, e-mail vu-zeel1@csnet.nl

Attentie De cursussen paleografie voor gevorderden en genealogie voor beginners starten 8 januari 2005 in het Zeeuws Archief. In de volgende Nieuwsbrief leest u meer hierover.

Open Monumentendag 2004

Ook dit jaar opent het Zeeuws Archief zijn deuren voor Open Monumentendag op zaterdag 11 september van 10.00 tot 16.00 uur. Te bezichtigen is het monumentale Van de Perrehuis, een achttiende-eeuws stadspaleis waarin de werkvertrekken van de archiefmedewerkers zijn gehuisvest. Voor de liefhebbers zijn er rondleidingen met gids om 10.30, 13.00 en 14.30 uur. Verder is de dubbelexpositie *Grenzen aan stad en land* te zien. Deze sluit aan bij het landelijke thema 'Merck toch hoe sterck', waarbij verdedigingswerken centraal staan. De expositie bestaat enerzijds uit Zeeuwse archiefstukken over verdediging en anderzijds uit werken van de Zeeuwse kunstschilder Goof Remijn. Zijn monumentale industriellandschappen vormen de moderne grenzen aan stad en land.

Voor kinderen is er een tekenatelier waar kastelen, ridders en jonkvrouwen het onderwerp zijn en ook kunnen zij hun eigen heraldische wapen ontwerpen. Het mooiste kunstwerk wordt beloond met een prijs. Verder is er een muzikant en de dag wordt 'bewaakt' door een 'soldaat uit 1600'.

Adres en openingstijden

Zeeuws Archief, Hofplein 16, Postbus 70, 4330 AB Middelburg, Tel. (0118) 678800, Fax (0118) 628094. E-mail info@zeeuwsarchief.nl Website www.zeeuwsarchief.nl

Openingstijden studiezaal: dinsdag t/m zaterdag van 9.00 tot 17.00 uur, expositieruimte: maandag t/m zaterdag van 9.00 tot 17.00 uur.

Attentie Tijdens Open Monumentendag op zaterdag 11 september 2004 is de studiezaal voor onderzoek gesloten. Tijdens Landelijke Archievendag op zaterdag 30 oktober 2004 is de studiezaal normaal geopend.

Abonnement Nieuwsbrief

Wilt u als nieuwe abonnee deze gratis Nieuwsbrief ontvangen, mail uw adresgegevens dan naar info@zeeuwsarchief.nl onder vermelding: abonnement Nieuwsbrief. U kunt zich via dit mailadres ook afmelden voor de Nieuwsbrief. Hebt u geen e-mail, dan kunt u een kaartje sturen naar het Zeeuws Archief met uw aan- of afmelding.